

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep.
0030 OSLO

Deres ref.:

Vår ref.:

23/8559-3 GUS
Gunnar Steinholt /

Dato:

28.02.2024

Høring - NOU 2023:25 Omstilling til lavutslipp - Veivalg for klimapolitikken mot 2050 - rapport av Klimautvalget 2050

Fagforbundet er Norges største arbeidstakerorganisasjon med mer enn 400 000 medlemmer. 200 000 jobber i kommunal sektor. Vi har 18 000 tillitsvalgte og er representert i alle landet kommuner.

Generelt

Fagforbundet mener klimautvalget har levert en svært grundig rapport med mange gode anbefalinger. Den anbefaler en helhetlig og rask tilnærming til klimaproblemet for å sikre en troverdig overgang til et lavutslippssamfunn i 2050. Vi må tenke lengre, bredere og mer systematisk. Utvalget foreslår langt mer omfattende tiltak enn det som har vært vanlig fram til nå. Avgifter, kvotekjøp og støtte til teknologiutvikling som fangst og lagring av CO2 er ikke tilstrekkelig for å omstille Norge de neste tiårene.

Alle viktige ressurser som trengs til omstilling til et lavutslippssamfunn er knappe: kraft, biomasse, kapital, arealer, mineraler, metaller, andre naturressurser og kompetanse. Arbeidskraften kan ikke benyttes flere steder samtidig. Kraft som brukes ett sted - kan ikke brukes et annet, og areal som brukes til industri - kan ikke samtidig være vernet natur. Utvalgets presisering om at vi går inn i en tid med ressursknapphet, bryter med den rådende forestillingen om at teknologiske løsninger alene kan løse klima- og naturkrisen.

Vi står derfor ovenfor vanskelige valg og målkonflikter, tydeligst kommer dette fram i spørsmål om utbygging av ny fornybar energi som ofte kommer i konflikt med vern eller annen bruk av natur. Om vi skulle havne i en situasjon hvor ulike typer begrensninger gjør at vi ikke klarer å skaffe til veie tilstrekkelig energi til å opprettholde et kraftoverskudd, kan det bli nødvendig å prioritere hva vi skal bruke kraften til. Fagforbundet mener det bør starte et arbeid med å utvikle kriterier for en slik prioritering. Denne typer prioriteringer kan bli aktuelle både for nettilknytning og for kommunenes arbeid med reguleringsplaner.

Rapporten viser også svakheten ved den rådende sektortilnærmingen: ulike sektorer lager sine planer og klimaløsninger uten oversikt over hva disse planene betyr for andre sektors virksomhet. Fagforbundet mener myndighetene har et stort ansvar for å sikre at offentlige beslutningstagere har tilgang til nødvendig informasjon til faktisk å overskue konsekvensene

av sine beslutninger, herunder om beslutningene er forenlige med nasjonale målsettinger når det gjelder klima og miljø.

Tilnærmingen til mange av utfordringene skissert i rapporten er det overordnede rammeverket: Unngå, forflytte, forbedre (UFF), som de overfører til de fleste sektorer, for eksempel transport, sirkulær økonomi, arealpolitikk og Norges generelle fotavtrykk i verden. Fagforbundet mener dette er en klok tilnærming som bør gjennomsyre all forvaltning og alle beslutninger.

Utvalget har lagt til grunn at omstilling og tiltak for utslippsreduksjon har ulik fordelingseffekt, både mellom arbeid og kapital og mellom senter og periferi. Dersom det ikke er samtidig utjevning, vil det kunne føre til polarisering, misnøye og forsinke nødvendig omstilling. Fagforbundet vil understreke at betydningen av at en reduksjon av økonomiske forskjeller vil gjøre det mer realistisk å få oppslutning om den radikale omstillingen vi må gjennom som samfunn.

Kommunenes rolle

Fagforbundet er positiv til hvordan offentlig sektor, og her særlig kommunene, er fremhevet som essensielle for å lykkes med omstillingen. Men som det sies i NOUen: «Kommunene må gis ressurser til å levere på oppgaven». Omstillingen skal finne sted over hele landet – uansett størrelse på kommune og ratioen innbyggertall/areal – og løsningene må tilpasses ressurser og utgangspunkt. Rapporten belyser en manglende helhetstenkning også når det gjelder styringsnivåer. Staten setter nasjonale mål på en rekke områder som klimagassutslipp, vern av natur, energieffektivisering, fornybarproduksjon osv, mens det er kommunene rår over de fleste virkemidler for å nå de nasjonale målene. Det er ikke gitt hvordan vi kan nå nasjonale mål uten å utfordre det kommunale selvstyre, men en god og nødvendig start er å sikre kommunene nok kompetanse og ressurser til at de faktisk kan vurdere egne aktiviteter og beslutninger opp mot de gitte nasjonale målene.

Vi ønsker å løfte frem noen utfordringer:

- Fagforbundet synes rapporten i sin helhet er god, men savner et sterkere arbeidstakerperspektiv og hvordan mange løsninger i en slik omstilling både vil identifiseres og gjennomføres av arbeidstakere i deres virke. Et aktivt trepartssamarbeid (lokalt, regionalt og nasjonalt) kan bidra til en rettferdig omstilling, med bedre løsninger både ved endring av arbeidsoppgaver og investering i kompetanse.
- Det er et åpent spørsmål hvordan styringsutfordringene skal håndteres på en måte som sikrer nasjonal måloppnåelse samtidig som man respekterer det kommunale selvstyret. Hvis nasjonal koordinering skal føre til forutsigbarhet for kommunene, må staten og statsforvalterne tenke regionalt og planlegge med tydelige rammer for arealbruk som kommunene kan jobbe etter, og unngå overstyring.
- Fylkeskommunen har plikt til å veilede kommunene. Regionale satsninger på kompetansemiljø kan delfinansieres av fylkeskommunen, samtidig som de har oversikt over i hvilke kommuner det er forsterkningsbehov. Fylkene og statsforvalteren må ta et større ansvar på alle områder.
- Fagforbundet vil legge vekt på at klimatilpasning og beredskap mot kriser kan og må være en integrert del av omstillingen til bærekraftige lokalsamfunn. Behovet for ressurser til dette

kommer til å føles mer akutt i nær fremtid. Uforutsigbart nedbørsmønster og -mengder vil føre til at vi må tilpasse og bygge opp i en helt annen skala for å begrense skader på bygg, natur og infrastruktur. Det vil føre til vanskelige avveininger og prioriteringer for kommunene fremover, som i tillegg skal oppfylle nye lover og pålegg. Fagforbundet ser derfor at det, i første omgang, er behov for egne midler som kommunene kan søke på til klimatilpasningsarbeidet. I årene som kommer vil det bli behov for vesentlig mer bruk av midler for å sikre både offentlig og privat eiendom og infrastruktur mot mer dramatiske værhendelser. Gitt knapphet på nær sagt alle innsatsfaktorer vil det bety en øking i offentlig forbruk og investeringer på bekostning av privat forbruk og investeringer.

- Naturavtalen som Norge forpliktet seg til i desember 2022 gir nye rammer for vern av natur, som også krever at det settes tydelige mål for kommunenes forvaltning av eget areal. Fagforbundet støtter utvalgets anbefalinger for arealpolitikken, som tar større hensyn til natur og klima. Både begrensning av nedbygging av natur, økt vern for økosystemer, restaurering og prissetting av natur er gode forslag. Vi deler bekymringen om irreversible endringer og hvordan fragmentert utbygging kan skape stor skade. Utvalgets forslag om gjennomgang av både arealplaner og samferdselsplaner med tanke på klima, natur og karbonlagring, ser vi som viktige konkrete tiltak i så måte.

- Omstillingen i krever at mange arbeidstakere må få økt og endret sin kompetanse, både i industrien og i offentlig sektor. En slik omstilling må gjøres slik at de ansatte kan ha tilstrekkelig trygghet for inntekt og arbeid. Særlig små kommuner vil være sårbare, og krever godt samarbeid mellom både administrativ og politisk ledelse - og arbeidstakernes tillitsvalgte.

- For offentlig sektor, og særlig i kommunene, vil Fagforbundet fremheve at vi ser det som et klimatiltak og beredskapstiltak at de skattefinansierte tjenestene drives i egen regi, for å kunne få til rask og helhetlig omstilling til sirkulær økonomi, et lavutslippsamfunn og opprettholdelse av en helhetlig beredskap mot kriser.

Avslutning

Fagforbundet støtter utvalget i at særinteresser eller endringsmotstand ikke må kunne definere løsningene vi velger fremover. Ulike samfunns mål må ses i sammenheng, og klimapolitikken utformes så helhetlig, systematisk og tverrsektorielt som mulig. De komplekse og sektorovergrepene krever løsninger som går på tvers av interesser. Også hvilken rekkefølge beslutningene tas i og prioriteringene her, legger viktige premisser senere muligheter og handlingsrom. Det krever klok ledelse å tenke lengre, bredere og mer systematisk, og agere på dette med flere parallelle hensyn. Særlig med tanke på ressursknappheten vi står ovenfor, både med arealer, energi, arbeidskraft, kompetanse og råstoff, er dette viktig. En sektor kan ikke støvsuge enkelte ressurser, det må prioriteres og fordeles. Fagforbundet er positive til hvordan utvalget inviterer partene til å definere hva en rettferdig omstilling er, og hvilke behov som vil oppstå av denne.

Klimaomstillingen er en samfunnsprosess – ikke ren teknisk eller økonomisk øvelse - fremheves det i rapporten. Omstillingen vil endre måten vi lever på, med mindre fokus på økt forbruk, noe som krever endring av både normer og kultur. Og for å lykkes med det, må

omstillingen oppleves rettferdig og slik at arbeidstakere kan bistå i omstillingen med trygghet for arbeid og inntekt.

Med hilsen
FAGFORBUNDET

Kopi til
Andreas Olsen
Trond Jensrud